

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Тәмсіл

ЖАРИЯЛАНДЫ
12.09.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/163376/

Тәмсіл – бұл адамзаттың даналық қазынасы. Оның түпкі мақсаты – адамды өмірлік мәні бар ақиқаттар мен терең ойларға жетелеу. Тәмсілдер көптеген ғасырлар бойы қоғамның рухани-әлеуметтік өміріне әсер етіп, тәлім-тәрбие құралы ретінде қолданылып келеді.

Тәмсілдің ерекшеліктері:

- Астарлы мағына:** Тәмсілде айтылған әңгіме немесе оқиға көбіне жай ғана оқиға емес, оның астарында маңызды моральдық немесе өмірлік сабақ жатыр. Тәмсілді оқыған адам оның терең мағынасын өздігінен түсініп, ойлануы тиіс. Әдетте, сыртқы формада ол жай ғана әңгіме немесе мысал сияқты көрінуі мүмкін.
- Қысқалық және нақтылық:** Тәмсілдер көп сөзбен ұзақ түсіндіруден гөрі, қысқа және жинақы түрде ойды жеткізеді. Көптеген тәмсілдер бірнеше сөйлемнен, кейде тіпті бір-екі сөйлемнен тұруы мүмкін. Мұның өзі оның ойдың тереңдігін білдіреді.
- Көркемдік пен бейнелілік:** Тәмсілдерде көбінесе көркемдік құралдар, мысалы, теңеу, метафора, символдық мәндер қолданылады. Бұл тәмсілді одан әрі тартымды әрі түсінікті етеді.
- Әлеуметтік және тәрбиелік бағыт:** Тәмсілдерде қоғамның ішкі мәселелері, адамдардың мінез-құлқы, дұрыс пен бұрыс, әділдік пен зұлымдық мәселелері қозғалады. Көп жағдайда, олар белгілі бір қоғамдағы адамгершілік нормаларын жеткізуге немесе мінез-құлық ережелерін түсіндіруге бағытталады.
- Жалпылық және уақытсыздық:** Тәмсілдер белгілі бір уақытта немесе жағдайда ғана емес, барлық кезеңде және барлық жерде маңызды. Бұл оның негізгі құндылықтарының бірі. Әлемдегі кез келген адам, кез келген дәуірде сол тәмсілдің мәнін өз өміріне бейімдеп, түсіне алады.

Тәмсілдің құрылымы:

Тәмсілдің өзіне тән құрылымдық ерекшеліктері бар:

- **Кіріспе:** Көп жағдайда тәмсілде нақты бір оқиға немесе жағдайдан басталады.
- **Дамуы:** Бұл бөлімде оқиғаға қатысушылардың әрекеттері немесе жағдайдың өрбуі сипатталады.
- **Шарықтау шегі:** Негізгі ой немесе негізгі оқиға ашылады.
- **Қорытынды:** Осыдан кейін тыңдаушыға немесе оқырманға астарлы ойды түсінуге мүмкіндік беріледі.

Тәмсіл мысалдары:

Тәмсілдердің ең танымал мысалдарын түрлі халықтардың ауыз әдебиетінен кездестіруге болады. Ежелгі замандардан бері адамзат өзінің өмірлік тәжірибелерін, даналығын осындай қысқа мысалдар арқылы жеткізіп отырған.

Эзоптың тәмсілдері

Эзоп (б.з.б. 620-564 жж.) – ежелгі грек жазушысы, оның тәмсілдері мыңдаған жылдар бойы танымал болып келеді. Мысалы, «**Түлкі мен жүзім**» атты тәмсілде түлкі биік бұтақтарда тұрған жүзімді ала алмай, оған «өзің ащысың, керек емессің» деп кетіп қалады. Бұл тәмсілдің негізгі ойы – қол жеткізе алмаған нәрсені жаман деп бағаламау керек.

Жан де Лафонтеннің тәмсілдері

Француз жазушысы Жан де Лафонтен де тәмсілдерді жазумен айналысып, оларды поэзия формасында ұсынған. Ол өзінің шығармаларында жануарлар мен адамдардың мінез-құлқына, қоғамның өміріне қатысты терең ойлар айтқан. Оның әйгілі тәмсілдерінің бірі – «**Шегіртке мен құмырсқа**», онда жазда жұмыс істемей ән салып, қыс келгенде азықсыз қалған шегіртке мен бүкіл жаз бойы еңбек етіп, азық жинаған құмырсқаның әңгімесі арқылы еңбексүйгіштік пен жауапкершілікке назар аударылады.

Абай Құнанбайұлының мысалдары мен қара сөздері

Қазақ әдебиетінде Абайдың қара сөздері мен мысалдары да тәмсілге ұқсайды. Мысалы, Абайдың «**Жиырма тоғызыншы қара сөзінде**» «Әуелі адамның адамшылығы ақыл, ғылым деген нәрселерменен...» деп, адам болмысы мен оның рухани дамуының негіздерін терең талқылайды. Мұнда терең философиялық ойлар мен тәлімдік ұстанымдар айқын көрінеді.

Қорытынды

Тәмсілдер адамзаттың рухани және мәдени мұрасының маңызды бөлігі болып саналады. Олар адамның рухани өсуіне, өмірлік тәжірибелерді ұғынуына көмектеседі.

Әлемнің әртүрлі мәдениеттерінде бұл жанрдың өзіндік ерекшеліктері бар болғанымен, оның негізгі мақсаты бір – адамды тәрбиелеу, дұрыс жол көрсету, оның ақыл-парасатын кеңейту.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.